

آبونه شرائطی

ممالک عثمانیہ ۱۸۶۵ء (۶۵) ، الق
آیلغی (۵۰) عروشد .
ممالک اجنبیہ ۱۸۶۷ء (۱۷) ، الق
آیلغی (۹) فرانقدر .

اورارہ ماہ

باب عالی چاہدہ سندہ دائرہ مخصوصہ

اضطرات

آبونہ بدلی پشندر .

§

مسئلہ موافق آثار مع المندوبیہ فیول
اولنور . دج ایلملین یازیلر اعادہ
اولونماز .

تذکرہ ممالک

۱۳۳۰

اضطرات

رسالہ مزدن آندینغی سوتلمک شرطیلہ
تتون یازیلری ہرہانکی برغزتہ طرفندن
اقتباس اولونہ بیلیر .

§

کتوبلرک ، امضالرک واضح و اووقو ناقی
اولسی و آبونہ صرہ نومروسی محتوی
بولونغسی لازمدر .

§

ممالک اجنبیہ ایچسون آبونہ اولانلرک
آدرسلرینک فرانسزجہدہ یازلمسی رجا
اولنور .

§

پارہ کوندردلیکی زمان نہ یادائر اولدیغنک
واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

شرطیله ... والا او ارتباطم بزم ایچون رحسنه دکل، برسیته تشکیل ایلهر .....

قومیزی سوزز . ملیت اسلامییه یی رنجیده و ضرر دیده ایتمه مک اوزره ... یوقسه بومحبت قومیه بزم ایچون چیرکین بر لکه و بنیه اسلامده برقرحه وجوده کتیر بر .

اونو تاممالی که بحث ایتدیکم تعارضه پ «خاص ایله عام» آره سنده کی تعارضدر . یوقسه خاصک خاصه تعارضی بو قاعده اخلاقیه نک محل تطبیقی دکدر .

شوحالده هانکی تمایلز که کندینه خاص دائره «لازمه» و «جائزه» یی تجاوزله برماهیت «متعدیه» آلیر و اودائره یی محیط ده عام بردائره نک حقوق و منافع عمومیه سنی رخنه دار ایدر ، نظر اخلاقده مذموم و بناء علیه نتیجه سی - بلاشک و لاشبهه - هم منافع خاصه ، هم منافع عامه ایچون مشؤمدر .

«دعوی قومیت» بحی شو میزانه اورولدینی تقدیرده حدود مقبوله و مردوده سی یک قولای تعین ایدر ، اعتقادنده می .

مقاله حکایه کزده و بردیککز ایضاحاتک بویوک برقسیمی تظاهرات قومیه یی بویله بر وزن ایله طارتمقده ، عیار اسلامی و اجتماعیلری کوسترمکده در .

هر قوم مسلم ابتدا اسلامیتی، صوکره کندی دوشوندیکی، سودیکی و هر حرکتنده هر ایلنده بودستوری رهبرایدینه رک قومیتی ایچون الک بویوک شرف و مفکوره یی جامعه اسلامییه بر یوطیت و خدمتمنده کی غیرت و تفوقنده آرادینی حالده نه «تورکچیلره»، نه «عربچیلره» . . . الخ هیچ بر دیه حکم یوقدر .

هان جناب حق ملت اسلامک هر عضو و عنصرینه سبیل رشادی و طریق اتحادی انهام بویورسون .

بو وسیله ایله احترامات و تحسرات طبیعیه مک قبول تأمیناتی رجا ایدرم برادر فاضل و مکریم افندم .

۲۰۲

تکالیف

هندستانه مکتوبلری :

مغول امپراطورلرینک آثار بر کزیده لری

هلمندارلرک اقامتگاهلری ، سرایدر :

هندستانک (دهلی) قصبه سی دفعاتله تخریبه اوغرامش، ینه اعمار ایدلشدر . مغول امپراطورلری ، هندستانی استیلا ایتدکن صوکره مذکور قصبه نک آب و هواسنی بکندکلرندن تکرار تعمیرینه همت ایلشدر

اولان شیئلردر و بعضیلر منک هیچ شبهه میز بیلمه یه رک ، «ای بر شی باپورز ؛ رخیره خدمت ایدیورز» ظن ایله یه رک آبدقلری خطوات سقمه به قارشنی یک حکایانه بر درس ارشاددر . سری تبریک و هم تکزک مشکور و مثنی اوله سنه دعا ایدرم .

اساس مسئله یه کلنجه ، مساعده ایدرسه کز سزه عاجزلرینک دخی بو خصوصده کی نقطه نظرینی بجملاً عرض ایده می :

نجه بو بحث صرف بر مسئله اخلاقیه شکلنده ده تدقیق ایدیله بیلیر . چونکه علم اخلاقک -- هم فکاوه . هم حسابته . هم اعماله شامل -- بر قاعده کلیه سنه ارتباط کاملی واردر . اوقاعده شودر :

وظائف انسانیه نصف قطرلری کیتدیکه کیشله بن متحدالمركز دائره لر شکلنده در . شخص مکلف مرکزی اشغال ایدر . بومركزدن واک کوچوک دائره لردن باشلا یارق هر فردک نفسنه . عائله سنه ، محله سنه ، بلده سنه ، وطنه ، قومنه ، ملتنه ، انسانیته قارشنی ، مادی معنوی برچوق وظائفی واردر و بو وظائفک کافه سنی ایفا ایله مکلفدر . یالکر تعارض وظائف حالنده نصف قطری ده کنیش دائره نک تمثیل ایتدیکی وظیفه عمومیه ده اطار دائره نک مقتضای خاصی اولان وظیفه یه ترجیح و تقدیم ایدیله (۱)

نظر اسلامده بوتون اقوام اسلامییه «ملت واحده» تشکیل ایتدیکی وسعدت انسانیه غایه اسلامییه مندمج بولوندینی جهتله افراد مسلمنه ایچون الک کنیش دائره اسلامیته قارشنی اولان وظائف عمومیه مزدائره - سیدر و وظائف ملییه وظائف اسلامییه دن بشقه برشی دکدر . شوحالده بودوار وظائف بزجه «نفس - عائله - محله - بلده - وطن - قوم - اسلامیت» شکلنده خلاصه ایدیله بیلیر .

اک معظم وظیفه من «اسلامیت» وظیفه عمومیه سیدر . اوغایه بوتون غایات سائره یی محیطدر . بناء علیه هر فرد مسلم - تعارض تصویری حالنده - صیره سیله منافع اسلامییه ایچون منافع قومیه یی ، منافع قومیه ایچون منافع وطنیه یی ، وطنی ایچون بلده سنی ، بلده سی ایچون محله سنی ، محله سی ایچون عائله سنی و عائله سی ایچون نفسنی اهال ایتکله مکلفدر . «ضرر عام ایچون ضرر خاص اختیار اولونور» قاعده فقهیه سی ده بو قاعده اخلاقک صحائف شریعتنه منعکس شکل تطبیقیسندن بشقه بر شی دکدر .

ایشته اخلاقاً افکارک ، حسیاتک و اعمالک معیار مقبولیت و یا مذموبت بودر .

نفسمزی سوزز . فقط عائله منک حقوق و منافع مشروعه عمومیه سنی اخلاک ایتیه بجهک درجه ده ... بو محبت فکراً ، حساً و یا عملاً محیط عائله یی رخنه دار ایده بجهک بر تحلی کوسترنجه حسنی زائل ایدر .

اومزی سوزز . فقط محله منک انتظام و حضورینه طوقونماق

[۱] ذاتاً بویکی تعارضلر حقیقته یاوه می ویا عارضیدر . چونکه هر بویوک دائره کندیکن کوچوک دوائری محیط و آنک حقوق و منافع مشروعه و حقیقیه سنی ضامندر .

التندہ بر قاچ باصامقذ عبارت برده مژمر بر مردیون واردرکہ ، پادشاهه عرض صداقت ایدنلر مذکور باصامقذہ چیقوب ایکی اللریله طوندقلمری مندلیک اوزرنده کی آلتون مسکو کانی پادشاهه تقدیم ایدرلردی . بوکا (نذرانہ) تعبیر ایدیلردی کہ ، پادشاهه صداقت آقچہسی اولہرق ویریلردی . مذکور بارہ پادشاه طرفندن کال باشاشتہ آلتیر ویاخندہ کی ماصہ اوزرینہ قونیلردی . پارہ هر کسندن آلتمازدی . علما وفقہا ایله شعرا وشہزادہلر بو اصولدن مستثنا طوتیلیردی . نذرانہسی — تقدیمسی — قبول اولمیانلر پک نادر ایدیلر . چونکہ پادشاه ، بریسنگ نذرانہسینی رد ایدرسہ ، آنک صداقتندن امین اولدیغنه بر دلیل تشکیل ایلردی . تقدیم اولنسان پارہلر ، اون بر ، طقوز ، یدی ، بش ، اوچ ، بر آلتونندن عبارت بولنیوردی کہ ، عددآ تک اولدینی حالده تقدیم ایدن ذاتک رتبہ ودرجہسنہ کورہ ترتیب ایدلمش بر مراسمدن عبارتدی . مذکور پارہلری ، پادشاه رسم قبولدن سوکرہ فقراہ توزیع ایلردی .

بو کبی مراسمہ ، بالجلہ وجوہ واعیان ، ولایہ ، نظار ، رؤسای دواثر ، معیت مأمورلریلہ ، ایمپراطورلرک زبیر ادارہ سنده بولنان راجہ ونوابلر اشتراک ایلرلردی . اشتراک ایدنلرک هربری کندیسنه مخصوص بر اونینفورمہ کبیر والبسہ اوزرنده دکرلی بر کمر باغلاردی . کمرسز اولہرق پادشاهک حضورینہ چقیمامازدی ، عیب وحرمتسزک صاییلردی . هر کسک کمری کندی درجہسنہ کورہ قیمتدار ایدی . بعضاً راجہلرک کیدکری کمرلرک قیمتی یوز بیک آلتونہ قدر چیقاردی . مذکور کمرلرک جملہسی آلتون ومرصع ایتدی .

نوبتخانہ :

مغول پادشاہلرلرک دربارعاملرینہ — معاہدہ وقبول — سالونلرینہ متصل بر (نوبت خانہ) بولونیوردی . بورادہ زورنا ، داوول چانوب رسم سلام ایفا ایدیلردی . اوزمان موزیقہ آلاتی دہا ایجاد ایدلماش اولدیغندین ، زورنا ایله پک کوزل ملی شرقی وهوالر چالنیوردی . مذکور اصول آلآن ہندستانک بعض مستقل اسلام وھند وایالتلرنده حکمفرمادر . راجہ ونوابلر ، بو (نوبت) اصولنی فی زمانسا ہذا یالکز طنطنہ وعنعنہ نامنہ ایفا ایدیورلر .

مغول حکمدارلرلرک بولوندقلمری سرای وقلعہلرہ ، اماکن رسمیدہ کونده بش دفعہ نوبت چالنیورری . ظنمچہ بواصول ایراندن دخی پک اسکی برخاطرہ تاریخیہ اولہرق ہندستانہ کچمشدر . مثلاً [پوم نوبت می زبیر طارم فراسیاب] مصرعندہ کی نوبت گلہسی ، مذکور اصولک پک قدیم اولدینی بڑہ خاطر لاتیور .

دربارخاصی ، ہرم دربارہ لری :

دیگریدہ پادشاہک حرم دائرہ سنده کی سالوندرکہ آکا (دربارخاص) تسمیہ ایدرلردی . بوصولن مراسم ایچون دکل ، همان هرکون قوللا نیلردی . پادشاہ کندی حرملرینی ، قیزلرینی ، حرم دائرہ سنده هربری

اورانی مقر حکومت اتخاذا ایتشلردی . مغول ایمپراطورلرلرک آتاری الیوم باقیدر . زوار وسیاچینک زیارتکاہلرینی تشکیل ایدیور .

مغول ایمپراطورلری قلمہ داخلہ دہ اغامت ایدرک ، اورادہ عالی ومحتشم سرایلر ، بنالر وجودہ کتیر شلردر . اذیئہ مذکورہ متعدد قسملرہ تقسیم ایدیلرک ، هر قسمنہ بر اسم مخصوص ویرلشدر . حکمدارلرک اقامتکاہلری باشلیجہ ایکی قسمدن عبارت اولوب ، بری دیکرندن بر دیوار ایله تفریق ایدلشدر . اقسام مذکورہ نک بری حیات رسمیہ ، دیکریدہ حیات خصوصیلرینہ تخصیص اولمشدر . برنجی قسم (دیوان عام) ، ایکنجی بہدہ (دیوان خاص) دنیلیور .

دیوانہ عام رسمایہ ، رسمسی :

دیوان عام طولاً اون وعرضاً سکز دیرک اوزرینہ انشا ایدلشدر . دیرہ کلرک اورتہ سنده کی فاصلہ طقوز خطوہدر .

بیاض ہرمردن معمول اولان بودیرکلر ، تمامیلہ تورک طرز معماریسینی کوستریورکہ ، استانبولہ کی طوقبو سرایندہدہ امثالہ تصادف ایدیلر . دیوان عام ، وقیلہ مغول ایمپراطورلرک رسم قبول ومعاہدہ سالونلری ایدی . بو سالون سطح ارضدن بر متروقدر مرتعدر . اطرافی دہ آچیقدر . اورتہ سنده بالقون کچی بریر واردرکہ ، مغول ایمپراطورلرک حرم دائرہ سنہ متصلدر . مذکور بالقون غایت مزین وطاوانی لاجورد وآلتون یالیزلی نقشلرہ منقوش ایدی . انکلیرلرک استیلاسی اٹناسندہ نقوش مذکورہ انکلیر عسکرلری طرفندن اوقدر تخریب ایدلشدرکہ ، صاغلام ہیچ بریری قالمشدر .

انجق ، مذکور طاواندہ اسکی نقشلردن بر پارچہ بر تخریبیدن قضارا سالم قالمشدرکہ ، فرانسنہ نک مشہور فیلسوفلرندن (دووقورکوستاؤ لوبون) ہندستانی سیاحت ایتدیکندہ بونقطہ بہ تصادف ایدرک (ہندستان تاریخ مدینتی) عنوانیلہ نشر ایلدیکی کتابدہ آتیدہ کی بیاناتدہ بولومشدر : « مغول ایمپراطورلرک معاہدہ وایام مخصوصہ اٹناسندہ تخت اوزرنده اوطوروب ، اعیان واشراف مملکتلہ رجال دولتی حضورلرینہ قبول ایتدکری بالقون جدآ صنایع نفیسہ دن عد ایدلکہ سزاداردر . مذکور بالقونک طاواندہ کی نقوش کاملاً انکلیر عسکرلری طرفندن محو ایدلمش ویاککز ، اوافق بر تخریبیدن هر نصلسہ آزادہ قالمشدر . بو اوافق پردہ کی نقوش آلتون ولاجوردایلہ منقوش اولان برلردندرکہ ، اسکی تورک ذوق معماریسنک لطافتہ بویوک بر دلیل عد ایدیلہ بیلیر . شرقیلری ، بالخاصہ مسلمانلری وحشی تاقی ایدوب ، مملکتلرینی انواع دسایس ایله اللرندن غضب ایدن انکلیرلر ، دہلی قلعہ سنده کی آثار معنویہ یی اوقدر فنا بر صورتدہ تخریب ایتشلردرکہ . جدآ کندیلرلرک غیر متمدن ومتعصب اولدقلمری کوستر مشلردر . بو قدر لطیف وفاخر بر اترک تخریبندن بیلیمکہ ، انکلیرلر نہ ذوق آلمشدر ؟ ! »

بو بالقوندہ قوریلان مرصع بر تخت اوزرینہ پادشاہ ایام مخصوصہدہ قعود ایدر وحضارک حسیات صداقتکارانہسینی قبول ایلردی . بالقونک

فدانلری ایچون آیری آیری یرلر صورت مخصوصه قازلمش واطرافنده بیاض مرمر طاشلری وضع اولمشدر . باغچهده متعدد حوضلر ، فسقیه وشادر وائلر بولنیور . حوضلر ، وقتیه صویرینه کل صوینی ایله طولدیریلر واطرافنده کی یوکسک مرمر طاشلر اوزرینه پادشاه و سرای خلقی اخذ موقع ایله رک ذوق وصفایه طالارلر مش . مهتابی کیجه لرده ، سر ایلیلر باغچهده درلودرلو اویونلر ، جنبشلر یایوب ، مغول ایمراتورلرینک کولکلرینی اکلندیریبورلردی .

امازوره عسکرلی . — بوسرایلرده قادیلردن مرکب (امازون) عسکرلی صنوف ورتب مختلفه ایله ، سرایک ضبط وربطنه باقیبورلر مش .
مرصع تخت . — تبعات عمیقانه عاجزانه مله ایوم طوقیوسرینک خزینه هایون دأرهنده بولنان مرصع تختک وقتیه هندستانده کی مغول ایمراتورلرینه عائد اولدیغنی استخراج ایتدم که ، تخت مذکور ایرانده کی (صفوی) شاهلرینه هند ایمراتورلری طرفندن اهدا ایدلمش و اخیراً (چالدران) وقعه سنده ، غنایم صره سنده عثمانلیرک انه کچمشدر .

کرانبرای یکی یا قوتیاره . — بوتختدن بشقه مغول ایمراتورلرینک صوک درجه کرانها یکی یا قوتیاره لری واردی . بریسی (دریای نور) اولوب ، نادرشاهک هندی استیلاسی اوزرینه انه کچوب ایرانه نقل ایدلمشدر که ، ایوم ایران شاهنک تاجنی تزیین ایلکده در .

دیگری ده (کوه نور) اسمنده بریا قوتدرکه ، انکلیرلر انی انکلتره قرانیچه سنه تقدیم ایشلر و مشارالیه انک کیدیکی تاجه قونیلمشدر .
انکلیرجه محیط المعارفی Encyclopedia Britanica مذکور طاشک ۳۵۰ بیک انکلیر لیراسی ایتدیکنی بیان ایدرک ، آیروجهده رسمی درج ایلشدر .

بویله چه هندستانک ، انکلیرلرک انه دوشمسی اوزرینه بالجه مغول پادشاهلرینک قیمتلی مجوه لرله ، سلاحلری ، کتابلری و سائر نفیس محتویات بیتیه لری لوندریه نقل ایدلمش و ایوم انکلیر حکمدارلرینه مخصوص اولان imperial museum موزه خانه قرالی ایله museum British انکلتره موزه خانه سنده محفوظ بولونمده و آنجق انکلیرلرجه ذکر ای اولیان سائر اشیا و مالز مه مذکور دهلی قلعه سی داخلنده کی مغول ایمراتورلرینک موزه خانه سنده انکلیرلر طرفندن ترک ایدلمشدر .

مذکور موزه خانه نی زیارت ایتدم . ایچنده کی محتویاتی بک ذکرلی شیلر اولدینی حالده ، ینه هر بری بر قیمت تاریخی نی حائر بولندیغندن ، جمله سنی قید و ضبط ایتدم . کله جک مکتوبده هبسی مفرداتیله عرض ایده جکم .

دلی : س . م . توفیق

[هندستانه صورت مخصوصه کوندرمش اولدیغیز مخابره توفیق بک عودت ایلشدر . مع مافیه هندستان احواله متعلق مکتوبلری هنوز کاملاً درج ایدیلشمش اولدیغندن بۇ درونی نشرینه دوام اولنه جقدر .]

مهم بروطفه بیتیه وداخلیه ایله مشغول اولان مخدراتی بوراده قبول ایدر و آنلره مصاحبه و ملاطفته بولنوردی . بعضاً بوراده ساعتلرجه پادشاه ، خاتونلردن بریله شطرنج و (بیجیس) دیدکاری هند اویونلرینی اوینار و بویله چه وقتی فراغته کچیر بردی .

دهلی ده کی دربار خاص تمامیه بیاض مرمر طاشلردن یاییلمش و دیوارلرله طواننده بک انفس نقشلر وجوده کتیرلشدر . بومحک دیوارلرینی تزیین ایدن یدی رنگلی حقیقی مجوه لر ، ینه انکلتره نک استیلاسندن صوکره قوباریلوب برلرینه ، عین حجم ورنکده عادی طاشلر اوظور تولمشدر . دربار خاصک برطرفنده تعلق یازیسيله آئیده کی (اگر فردوس برروی زمین است ، همین استاد همین است و همینست) — که ترجمه سی : « ریوزنده فردوس واریسه ایشته بودر » — بیت ایله مذکور محک او توز (لاک) روییه ایله وقتیه وجوده کتیرلیدی حک و ثبت ایدلمشدر . بولاک روییه یدی بیک انکلیر لیراسی ایدرکه ، بوحسابجه مذکور دأرته او وقتلرده — که عمله اجرتی بوکونکی قدر برشی تشکیل ایتزدی — ایکی یوز اون بیک انکلیر لیراسی صرف ایدلمشدر .

قصورلر . — دربار خاصک هر ایکی طرفنده کوچوک [مقصوره] اوظلر ، شاهنشینلرده سرایکک محترم قادیلری اقامت ایدیوردی . حرم دأرهنسک صوکنده ده ولی عهد ایچون آیروجه بردأره انشا ایدلمشدر که ، بوراده کندی خواص و حرملرله یشایورمش .

جامع شریف . — ینه حرم دأرهنسده (موتی مسجد) نامنده کوچوک برجامع واردر . مذکور جامع یکپاره طاشدن یاییلمش کی کورینیور ایسه ده ؛ حقیقت حالده اولیه اولیوب او وقتک ماهر ، متفن معمارلری بیاض مرمر طاشلرینی اوقدر صنعتکارانه بررینه ربط ایشلردرکه ، یکپاره اوله رق کوزوکیور . (موتی) کله سی ، اردو لساننده (ایجه) معناسنه اولدیغندن ، حقیقه مذکور کوچوک جامع اوزاقدن بیاض برانجو کی کندیسنی کوسترمکده در .

حمام . — سرایده کی حمامده بک شایان دقت شیلردندر . مذکور حمام ایله طوقیوسر ایتده کی حمام اردسنده بویوک برمناسبت و مشاهبت واردر . عادتاً هر ایکسینی برال وجوده کتیرمش کیدر .

فقط آره برده کی فرق ، دهلی حمامنده ، یرده بک ایجه وطار یاییلان و ایچنده هر طرفه صوتوزیع اولنان جدوللردن عبارتدر . بونک طاشی ده بزمکیلر کی یووارلاق اولیوب ، بر آدمک اوزانه بیله جکی قدر مربع مستطیل شکلنده مرمردن یاییلمشدر . بو طاش اوزرنده پادشاه اوزانیر و دلک ایدیلردی .

صویر : هوصلر . — سرایک هر طرفه صوانجه اولوقلر واسطه سیله اساله ایدیلردی . بعض یرلرده ، کوچوک وعمقی بک آز اولان حوضلر یاییلمشدر . بورالرده ، حرم خلقی بک کوزل و شاعرانه و قتلر کچیرلر مش .

باغچیلر . — سرایک باغچه سی جدا امثالی نادر شیلردندر . کل